

Qabul qilindi: 06.07.2024 Chop etildi: 30.08.2024

UDK: 378.07.14

**GENDER YONDASHUV ASOSIDA BITIRUVCHI
SINF O'QUVCHILARIDA IJTIMOY MADANIY
KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISH
TEKNOLOGIYALARI**

Karimov Habibulla Qodomboyevich,*Urganch Davlat Universiteti mistaqil tadqiqotchisi*

**TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF SOCIAL
CULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF THE
GRADUATING CLASS ON THE BASIS OF A GENDER
APPROACH**

Karimov Habibulla Kadomboyevich,*Urgench state university mystic explorer*

**ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ ВЫПУСКНОГО
КЛАССА НА ОСНОВЕ ГЕНДЕРНОГО ПОДХОДА**

Каримов Хабибулла Кадамбоевич,*Ургенчский государственный университет независимый
исследователь*

Annotatsiya: Ushbu maqola gender yondashuv asosida bitiruvchi sinf o'quvchilarida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish mexanizmlarini o'rganishga bag'ishlangan. Ijtimoiy madaniy kompetentlik - bu shaxsning turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish, samarali muloqot qilish va boshqalar bilan o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yish qobiliyati bo'lib, u ijtimoiy ko'nikmalar, madaniy xabardorlik va madaniyatlararo muloqotni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy madaniy kompetentlik, madaniy xabardorlik, bitiruvchi sinf o'quvchilari, psixologik xususiyatlar, gender yondashuv, madaniyatlararo muloqot, ta'lim tizimi, ijtimoiy ko'nikmalar, o'quv-tarbiya jarayoni, teng huquqlilik, ijtimoiy rivojlanish.

Abstract: This article is devoted to the study of the mechanisms of formation of social and cultural competence in students of the graduating class based on the gender approach. Sociocultural competence is a person's ability to function successfully in various social and cultural contexts, to communicate effectively, and to establish relationships with others. It includes social skills, cultural awareness, and intercultural communication.

Keywords: social cultural competence, cultural awareness, graduate students, psychological characteristics, gender approach, intercultural communication, educational system, social skills, educational process, equality social development.

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию механизмов формирования социокультурной компетентности у учащихся выпускного класса на основе гендерного подхода. Социокультурная компетентность – это способность человека успешно функционировать в различных социальных и культурных контекстах, эффективно общаться и устанавливать отношения с другими людьми. Она включает в себя социальные навыки, культурную осведомленность и межкультурное общение.

Ключевые слова: социально-культурная компетентность, культурная осведомленность, учащиеся выпускных классов, психологические особенности, гендерный подход, межкультурная коммуникация, система образования, социальные навыки, учебно-воспитательный процесс, равноправие в социальном развитии.

E-mail:

[Habibullakarimov49@
gmail.com](mailto:Habibullakarimov49@gmail.com)

0009-0006-7194-4297

Tel: +998 90 558 19 82

Kirish.

Bitiruvchi sinf o'quvchilari orasida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish, ularning hayotga va jamiyatga moslashishi uchun muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy madaniy kompetentlik - bu shaxsning turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish, samarali muloqot va boshqalar bilan o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yish qobiliyati. Bu kompetentlik quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

Jamiyatda ijtimoiy madaniy kompetentlik shaxsning muvaffaqiyatli hayot kechirishi va ko'p madaniyatli muhitlarda samarali faoliyat yuritishi uchun muhim hisoblanadi. Gender yondashuv esa jinsiy farqlarni inobatga olgan holda o'quvchilarni ta'lim va tarbiya jarayonlarida teng huquqliligini ta'minlashga yordam beradi. Ushbu maqolaning maqsadi - gender yondashuv asosida bitiruvchi sinf o'quvchilarida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish mexanizmlarini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar berishdir¹.

I. Ijtimoiy madaniy kompetentlik tushunchasi

Ijtimoiy madaniy kompetentlik - bu shaxsning turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish, samarali muloqot qilish va boshqalar bilan o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yish qobiliyati. U quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

1. **Ijtimoiy Ko'nikmalar:**

Hamkorlik qilish va konfliktlarni hal qilish qobiliyati.

2. **Madaniy Xabardorlik:**

Madaniyatlararo tushuncha va madaniyatlararo farqlarni bilish.

3. **Madaniyatlararo Muloqot;**

Madaniy moslashuvchanlik va empatiya, Lingvistik kompetentlik².

II. Bitiruvchi sinf o'quvchilarining xususiyatlari

Bitiruvchi o'quvchilari rivojlanish davrining o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lib, bu ularda psixologik va ijtimoiy ehtiyojlari o'zgaradi. Ushbu yoshdagi o'quvchilar o'z shaxsiyati va

identifikatsiyasini shakllantiradi, jamiyatda o'z o'rnini topishga intiladi. Shu boisdan, ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun juda muhimdir.

III. Gender yondashuv va uning ahamiyati

Gender yondashuvda jinsiy farqlarni inobatga olib, ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishni nazarda tutadi. Bu yondashuv o'quvchilarni teng huquqli ta'lim olishlari, jinsiy stereotiplardan xoli bo'lishlari va ijtimoiy madaniy kompetentlikni samarali shakllantirishlari uchun zarurdir. Gender yondashuvning asosiy maqsadi - o'quvchilarni jinsiy identifikatsiyasidan qat'i nazar, teng huquqli va adolatli ta'lim olishlarini ta'minlashdir³.

IV. Ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish mexanizmlari

1. Ta'lim Tizimi orqali

• Gender tenglikni targ'ib qiluvchi darsliklar va o'quv materiallarini yaratish.

• **O'qituvchilarning malakasi:**

O'qituvchilarning gender masalalari bo'yicha malakasini oshirish va ularga maxsus treninglar o'tkazish.

• 2. O'quv-tarbiya jarayonida

• Sinfda va tadbirlarida: Gender tenglikni targ'ib qiluvchi tadbirlar, seminarlar va uchrashuvlar tashkil etish.

• Madaniy tadbirlar: Turli madaniyatlarni o'rgatishga qaratilgan ekskursiyalar va tadbirlar uyushtirish.

3. Oila va jamoatchilikning roli

• Ota-onalar bilan hamkorlik: Ota-onalar bilan hamkorlik qilib, ularga gender tenglik masalalari bo'yicha ma'lumot berish.

• Jamoatchilik tashkilotlari: mahalla va jamoatchilik tashkilotlari bilan hamkorlikda ijtimoiy madaniy tadbirlar o'tkazish.

Gender yondashuv asosida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish, bitiruvchi sinf o'quvchilarini kelajakda muvaffaqiyatli va yetuk shaxs bo'lib etishishiga yordam beradi. Ta'lim tizimi, o'quv-tarbiya jarayoni, oila va jamoatchilikning birgalikdagi harakatlari orqali bu

¹ Z.Boeova, Z.Usmonova Gender tadqiqoti asoslari kursi xrestomatiyasi T.: O'zbekiston. 2003.

² Toshpulatov, I. (2017). Madaniyatlararo Muloqot va Gender Muammolari. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti.

³ Решетников, П. Гендерные школы //П. Решетников //Народное образование. –2007. –№ 1. –С. 217 –220.

maqsadga erishish mumkin. Bu jarayonda har bir o'quvchining jinsiy farqlarini inobatga olib, ularga teng imkoniyatlar yaratish muhimdir⁴.

Ijtimoiy madaniy kompetentlikning ahamiyati:

Ijtimoiy madaniy kompetentlik shaxsning jarayonlarda muvaffaqiyatli bo'lishi, turli madaniy muhitlarga moslashishi. Bu kompetentlik shaxsga nafaqat o'z madaniyatini anglash va hurmat qilish, balki boshqa madaniyatlar bilan konstruktiv muloqotda bo'lish imkonini ham beradi.

Ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish:

- Madaniyatlararo ta'lim dasturlari;
- O'quvchilarni turli madaniyatlar bilan tanishtirish;
- Tarbiya orqali.

Oiladagi tarbiya va oila madaniyati.

- Jamiyatdagi faoliyat va ijtimoiy tadbirlarda ishtirok;
- Shaxsiy tajriba orqali.

Sayohatlar va xalqaro almashuv dasturlari.

- Madaniyatlararo do'stlik va hamkorlik loyihalari.

Ijtimoiy madaniy kompetentlikning shakllanishi va rivojlanishi o'quvchilarning kelajakda yetuk shaxs bo'lib etishishi uchun asosiy omil hisoblanadi.

Gender yondashuv asosida bitiruvchi sinf o'quvchilarida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish mexanizmlari mavzusi o'quvchilarning gender identifikatsiyasiga asoslangan ijtimoiy va madaniy kompetentliklarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu yondashuv o'quvchilarning gender tenglik va madaniy farqlarni tushunish, ularga hurmat bilan qarash, va ularning jamiyatdagi roli va vazifalarini yanada chuqurroq anglashlariga yordam beradi. Quyida ushbu mavzuning muhim mexanizmlari va amaliy tavsiyalari keltirilgan:

O'qituvchilarning tayyorlanishi.

- Treninglar va seminarlar: o'qituvchilar gender yondashuvi va madaniy kompetentlik bo'yicha maxsus treninglardan o'tishlari zarur. Bu

ularga gender tenglikni ta'minlash, stereotiplardan qochish va har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga moslashishda yordam beradi.

- Tajriba almashish: o'qituvchilar o'zaro tajriba almashish orqali muvaffaqiyatli metodlarni qo'llashni o'rganishlari mumkin.

- Gender muvofiqligi: o'quv dasturlari gender muvofiqligini ta'minlash va barcha o'quvchilarga teng imkoniyatlar yaratish uchun qayta ko'rib chiqilishi kerak.

- Madaniy farqlar: O'quv dasturida madaniy farqlarni e'tiborga olish va o'quvchilarga turli madaniyatlarni tanishtiradigan materiallar kiritish zarur.

O'quvchi faoliyati va jarayonlari.

- Gender tenglikni o'rgatish: gender tengligi va stereotiplarga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatlar, seminarlar va treninglar o'tkazish.

- Har bir o'quvchini individual ehtiyojlarini qondirish va madaniy xilma-xillikni qo'llab-quvvatlash uchun turli ta'lim metodlarini qo'llash⁵.

Ota-onalar va jamiyatni jalb qilish.

- Ota-onalar bilan hamkorlik: ota-onalarni gender tenglik va madaniy kompetentlikka oid ma'lumotlar bilan tanishtirish va ular bilan hamkorlikda ishlash.

- Jamiyat tashabbuslari: Jamiyatdagi guruhlar bilan hamkorlik qilish, gender tenglik va madaniy o'zaro hurmatni rivojlantirish, tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash.

O'qish-usuliy materiallar

- Diversifikatsiya: O'qish-usuliy materiallar va adabiyotlarni gender tenglik va madaniy xilma-xillikni aks ettiradigan tarzda tanlash va ishlab chiqish.

- Tajribaviy materiallar: O'quvchilarga gender va madaniy mavzularni real hayotdagi misollar orqali o'rgatadigan materiallar yaratish.

Monitoring va baholash

- O'quvchilarning gender yondashuvi va madaniy kompetentligini baholash uchun maxsus metodologiyalar ishlab chiqish.

Innovatsion yondashuvlar

- Texnologiya va media: gender tenglik va madaniy kompetentlikni targ'ib qilishda texnologiya

⁴ Ярская-Смирнова, Е. Неравенство или мультикультурализм? /Е. Ярская-Смирнова //Высшее образование в России. –2001. –№4. –С. 102 –109.

⁵ Штылева, Л.В. Педагогика и гендер: развитие гендерных подходов в образовании.

<http://www.ivanovo.ac.ru/win1251/jornal/jornal3/shtil.htm>.

va media vositalaridan foydalanish. Misol uchun, interaktiv dasturlar, onlayn kurslar, va ijtimoiy tarmoqlarda gender va madaniyat haqida ma'lumotlar tarqatish.

Xulosa:

Bular orqali bitiruvchi sinf o'quvchilarida gender yondashuvi asosida ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish jamiyatdagi madaniy va ijtimoiy muammolarni hal qilishga ham katta yordam beradi. Ijtimoiy madaniy kompetentlikni shakllantirish, bitiruvchi sinf o'quvchilarini kelajakda muvaffaqiyatli va yetuk shaxs bo'lib yetishishiga yordam beradi. Ta'lim tizimi, o'quv-tarbiya jarayoni, oila va jamoatchilikning birgalikdagi harakatlari orqali bu maqsadga erishish mumkin. Bu jarayonda har bir o'quvchining jinsiy farqlarini inobatga olib, ularga teng imkoniyatlar yaratish muhimdir. Ijtimoiy madaniy kompetentlik shaxsning globalizatsiya jarayonlari muvaffaqiyatli bo'lishi, turli madaniy muhitga moslashishi, ko'p madaniyatli jamiyatlarda faoliyat yuritishi uchun zarurdir. Bu kompetentlik shaxsga nafaqat o'z madaniyatini anglash va hurmat qilish, balki boshqa madaniyatlar bilan konstruktiv muloqotda bo'lish imkonini ham beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Z.Boboyeva, Z.Usmonova. Gender tadqiqoti asoslari kursi xrestomatiyasi. T.: O'zbekiston. 2003.
2. Toshpulatov, I. (2017). Madaniyatlararo Muloqot va Gender Muammolari. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti.
3. Sharifzoda S. Integrative methods of formation of basic competencies in students. Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X (2021).
4. Sharifzoda, M. (2022). Using The Didactic Views Of Abu Ali Ibn Sino In The Formation Of Basic Competences In Students.Solution of social problems in management and economy,1(7), 130-136.
5. Sharifzoda, S. O. Strategies forforming competencies in students based on an integrative approach.European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies/ISSN, 2750-8587.
6. Sardorbek, O., Sharifzoda, L., & Karimov, H. Q. (2022). gender yondashuv asosida o'quvchi-qizlarda ijtimoiymadaniy kompetentlikni rivojlantirish omillari.Academic research in educational sciences,3(7), 371-375.
7. Sardorbek, O'.Sharifzoda, L., Xudoyberganov, D. Y.O.G. L., & Safayeva, D. H. Q.(2022). Umumiy o'rta ta'lim o'quvchilarida tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda integrativ yondashuvdan foydalanishning pedagogik shartsharoitlari.Academic research in educational sciences,3(7), 134-139.
8. Решетников, П. Гендерные школы /П. Решетников //Народное образование. –2007. –No 1. –С. 217 –220.
9. Штылева, Л.В. Педагогика и гендер: развитие гендерных подходов в образовании. <http://www.ivanovo.ac.ru/win1251/jornal/jorna13/shtil.htm>.
10. Ярская-Смирнова, Е. Неравенство или мультикультурализм? /Е. Ярская-Смирнова //Высшее образование в России. –2001. –No4. –С. 102 –109.

